Lekcija 2: EU i nacionalno zakonodavstvo o zlostavljanju i elektroničkom nasilju

- 2.1 Zakonodavstvo EU-a o zlostavljanju i elektroničkom zlostavljanju
- 2.2 Nacionalno zakonodavstvo
- Bibliografija

2.1 Zakonodavstvo EU-a o zlostavljanju i elektroničkom zlostavljanju

Europska unija ima poseban pravni okvir za borbu protiv zlostavljanja i elektroničkog nasilja. To je zbog podjele nadležnosti utvrđenih Ugovorom iz Maastrichta iz 1993. Kao posljedica toga, jedine isključive nadležnosti koje EU može imati nad svojim državama članicama tiču se carinske unije, unutarnjeg tržišta, monetarne politike, politike ribarstva i zajedničke trgovinske politike. Što se tiče ostalih njezinih nadležnosti, načelo supsidijarnosti sprječava EU da nametne bilo kakav pravni okvir svojim državama članicama. Ovo ograničavajuće načelo u osnovi kaže da se „socijalna i politička pitanja trebaju rješavati na najneposrednijoj i lokalnoj razini koja je u skladu s njihovim rješavanjem" (Dankmeijer, 2020). U praksi ovo načelo dopušta EU-u samo da podrži države članice u razmjeni najboljih praksi i promicanju komunikacije i suradnje, s nacionalnim tijelima i između njih, u uspostavljanju pravnog okvira.

Stoga, ovlasti se mogu dijeliti između država članica i EU-a ili pružati potporu EU-a svojoj državi članici. Što se tiče zlostavljanja i elektroničkog nasilja učenika u akademskom području, EU može samo podržati države članice u uspostavljanju zakonodavstva u okviru europskih vrijednosti.

U tom smislu, nekoliko se smjernica smatra relevantnim za uzimanje u obzir pri reguliranju ovog pitanja. Smjernice uključuju:

- Direktivu 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. kojom se utvrđuju minimalni standardi o pravima, potpori i zaštiti žrtava kaznenih djela.
- Direktivu (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičena ili optužene osobe u kaznenom postupku.
- Okvirnu odluka Vijeća 2008/913/JHA od 28. studenog 2008. o borbi protiv određenih oblika i izraza rasizma i ksenofobije putem kaznenog prava.

Štoviše, time što su dio Europske unije, njezine države članice moraju poštovati temeljne vrijednosti organizacije, uključujući jednakost, borbu protiv nasilja i diskriminacije i smanjenje

napuštanja školovanja. U vezi s tim, EU je također uspostavila programe za svoje države članice, za dobivanje pomoći u borbi za prava djece i protiv bilo koje vrste diskriminacije, vršnjačkog i/ili elektroničkog nasilja.

S druge strane, EU je uspostavila Agendu temeljnih prava, u kojoj su naglašeni pokazatelji značajni za borbu protiv zlostavljanja. Dva najvažnija uključuju:

- Pokazatelj za škole za praćenje jesu li nacionalne vlasti zakonski zabranile nasilje kao sredstvo discipliniranja i jesu li škole provele mjere za pružanje povjerljivih informacija i savjetovanja žrtvama, kao i zakonska prava na psihološku pomoć.
- Pokazatelj za praćenje provode li države kampanje, uključujući sudjelovanje djece, za promicanje nenasilnih oblika discipline i zaustavljanje udaranja male djece. Također prati postojanje zakonskih odredbi koje zahtijevaju od škola da usvoje politiku zaštite djece, baveći se i zlostavljanjem djece u školama i zahtjevima za pristup politikama protiv zlostavljanja.

Na kraju, vrijedno je spomenuti da je EU usvojila pisanu deklaraciju kojom podupire uspostavu Europskog dana borbe protiv zlostavljanja i nasilja u školi. Međutim, ne spominju se osobe s teškoćama u razvoju.

2.2 Nacionalno zakonodavstvo

Ovaj dio je podijeljen u četiri pododjeljka razdvojena po zemljama: Španjolska, Italija, Finska i Hrvatska. Obrađuju se sljedeće teme: nacionalna definicija "zlostavljanja", opis posebnih zakona stvorenih na nacionalnoj razini kako bi se zaštitile žrtve, ispitivanje uloge koju bi učitelji trebali imati u situaciji zlostavljanja te razumjeti odgovornosti nasilnika.

1. Španjolska:

U španjolskom zakonodavstvu zlostavljanje se definira kao "fizičko i/ili psihičko zlostavljanje koje je i namjerno i neprekidno od strane jednog ili više djece koja se ponašaju na okrutan način s glavnim ciljem da podčine ili zastraše svoju metu". U ovu su definiciju uključene različite vrste zlostavljanja, poput verbalnog zlostavljanja, fizičkog zlostavljanja, društvenog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja i elektroničkog nasilja.

Izrađeno je posebno zakonodavstvo za zaštitu djece koja su žrtve zlostavljanja jer ono utječe na njihovo dostojanstvo i temeljna prava. Zapravo, Organski zakon o obrazovanju priznaje temeljna prava učenika da uživaju poštovanje svog dostojanstva i integriteta, kao i da budu zaštićeni od bilo koje vrste agresije. Ovaj zakon također uključuje potrebu da djeca poštuju svoje učitelje i školske kolege. Štoviše, u Organskom zakonu o odgoju i obrazovanju propisano je da bi svaki obrazovni centar trebao provoditi Dnevni plan suživota koji se može koristiti kao preporuka za učenike, obitelji i profesore ili za borbu protiv nasilja u svakom njegovom obliku. Kako bi se ojačao Dnevni plan suživota, škole se također potiču na stvaranje programa protiv zlostavljanja, kao što je “ Escuelas sin bullying” (hrv. “Škole bez zlostavljanja”), koji potiče učenike, putem izrade internetske stranice, Facebook stranice i informativnih videozapisa, da prepoznaju, prijave i zaustave nasilje, “Escuelas sin violencia”, “Proyecto Escuela Segura, Programa de Escuela Segura, “No al Acoso Escolar”, “Yo te escucho”, “Hazlo por los Niños”, “Ser respetuoso”, y “Aprender a Respetar” (hrv. “Naučiti poštovati”), kampanja koju je osmislilo španjolsko Ministarstvo obrazovanja kako bi podučavalo o važnosti poštovanja i o načinima smanjenja nasilja. Naposljetku, od školskih se upravitelja također očekuje da poduzmu mjere za sprječavanje, otkrivanje i reagiranje na zlostavljanje i druge oblike nasilja u školskom okruženju, pružajući, između ostalog, odgovarajuću i specijaliziranu psihološku i socijalnu podršku žrtvama zlostavljanja.

Još jedan važan zakon koji treba uzeti u obzir kada se raspravlja o nasilničkom ponašanju u Španjolskoj je LOMLOE, gdje se nekoliko puta spominje nasilničko ponašanje. Prije svega, ovaj zakon usvaja prevenciju zlostavljanja kao jedno od temeljnih načela španjolskog obrazovanja. Također ukazuje na važnost formiranosti i obrazovanju nastavnika o ovoj temi te obvezuje na izradu protokola u borbi protiv vršnjačkog nasilja. Nadalje, la LODE utvrđuje temeljna prava učenika, uključujući zaštitu od svakog oblika zastrašivanja, diskriminacije, nasilne situacije i zlostavljanja.

Kada i ako se moraju poduzeti pravne radnje, valja naglasiti činjenicu da je zlostavljanje kazneno djelo koje je regulirano Kaznenim zakonom. Kao posljedicu, ozljede (čl. 147.), prijetnje (čl. 169.), prisilu (čl. 172.), vrijeđanje (čl. 205.), klevetanje (čl. 208.), spolne napade na djecu mlađu od 16 godina (čl. 178. i 183. ter), i ubojstvo (članci 138. i 142.) predstavljaju zločine koje pravosudna tijela mogu osuditi. Štoviše, članak 143.1 kažnjava prisilno samoubojstvo.

Kada postoji potreba za donošenjem popravnih mjera prema situaciji zlostavljanja, učitelji će imati dokaznu vrijednost i uživat će pretpostavku istinitosti "iuris tantum'' osim ako učenici ne mogu dokazati suprotno (čl . 124 ZOE (4260/2006). Nastavno tijelo može predložiti mjere i inicijative za poticanje suživota u središtu (čl. 129 ZOE (4260/2006). Nadalje, bitno je istaknuti da svaki svjedok zlostavljanja, uključujući učitelje, roditelje ili učenike, ima obvezu i odgovornost prijaviti ga. Svaki događaj koji uzrokuje fizičku ili moralnu štetu u situacijama zlostavljanja unutar obrazovnog konteksta, zbog radnji ili krivnje učenika, nemara ili nedjelovanja od strane obrazovne ustanove, mogu biti podložni tužbama građanske odgovornosti jer će Građanski zakonik predvidjeti obvezu naknade za prouzročene štete.

S druge strane, što se tiče odgovornosti nasilnika, situacija ovisi o njihovoj dobi. Zapravo, ako je nasilnik mlađi od 14 godina, sankcije se moraju primijeniti izravno u ustanovi Scholar. Ako ima između 14 i 18 godina, u kaznenom postupku za maloljetnike može se zahtijevati kaznena, ali i građanska odgovornost, uređena Organskim zakonom o kaznenoj odgovornosti maloljetnika. Naposljetku, ako je nasilnik stariji od 18 godina, može se tražiti i kaznena i građanska odgovornost prema Kaznenom i Građanskom zakonu.

Nadalje, ključno je napomenuti da je španjolska vlada 2011. godine donijela “Zakon o pravima i slobodama učenika” koji je uveo niz mjera za borbu protiv zlostavljanja u školama. Među tim mjerama nalazimo i osnivanje posebnog povjerenstva za nadzor i praćenje provedbe mjera za prevenciju i suzbijanje vršnjačkog i elektroničkog nasilja. Osim toga, zakon uređuje uspostavljanje pravobranitelja za primanje pritužbi o zlostavljanju, kao i izradu nacionalnog plana za borbu protiv zlostavljanja. Na kraju, važno je napomenuti da je Kraljevskim dekretom 275/2007 osnovan Državni opservatorij za školski suživot.

Ipak, ne spominju se osobe s teškoćama u razvoju.

2. Italija:

Što se tiče talijanskog zakonodavstva o zlostavljanju, može se pronaći mnogo informacija o elektroničkom zlostavljanju koje je regulirano za maloljetnike i o zlostavljanju na radnom mjestu, ali pronalaženje informacija o zlostavljanju općenito u akademskom području predstavlja priličan izazov.

Vrijedno je spomenuti da je 17. svibnja 2017. Sabor jednoglasno usvojio zakon o elektroničkom zlostavljanju, Zakon 71/2017. Ovaj zakon pod nazivom:

„Uredba o zaštiti maloljetnika te prevenciji i suzbijanju elektroničkog nasilja" daje, u svom prvom članku, pravnu definiciju elektroničkog zlostavljanja, kao „bilo kojeg oblika psihološkog pritiska, agresije, uznemiravanja, ucjene, povrede, ocrnjivanja, klevete, krađa identiteta, promjena na lošije, nezakonito stjecanje, manipulacija, nezakonita obrada osobnih podataka maloljetnika i/ili širenje putem elektroničkih sredstava, uključujući distribuciju sadržaja na mreži koji također prikazuje jednu ili više sastavnica obitelji maloljetnika čija je namjerna i prevladavajuća svrha izolacija maloljetnika ili skupine maloljetnika teškim zlostavljanjem, zlonamjernim napadom ili raširenim i organiziranim ismijavanjem".

Štoviše, bitno je navesti da je zakonom uređena prevencija elektroničkog nasilja u školi. Doista, prema članku 3., talijansko Ministarstvo obrazovanja i sveučilišta vodit će institucionalni forum stručnjaka i zainteresiranih sudionika za raspravu o temi i praćenje učinkovite provedbe zakona. Nadalje, ovaj forum bit će zadužen za provedbu sveobuhvatnog plana za suzbijanje i prevenciju elektroničkog nasilja.

Nadalje, ovaj zakon definira ulogu različitih sudionika u talijanskom školskom okruženju, uključujući Ministarstvo obrazovanja, Regionalni školski ured, škole i nastavno osoblje, u promicanju preventivnih, obrazovnih i reodgojnih aktivnosti. Ovaj skup radnji usmjeren je na sve maloljetnike koji su uključeni u epizode elektroničkog nasilja, bilo da su u poziciji žrtve ili počinitelja, bez razlike u dobi unutar obrazovnih institucija.

Točnije, ovaj skup radnji uključuje da svaka škola među učiteljima mora odrediti osobu za kontakt sa zadatkom koordinacije inicijativa za sprječavanje i borbu protiv elektroničkog nasilja. U slučaju potrebe, upravo će ova kontakt osoba prijaviti incidente elektroničkog nasilja policijskim snagama, udrugama i centrima za mlade na tom području. Stoga je ova uloga učitelja bitna. Štoviše, kao dio obrazovne zajednice, ravnatelj škole koji postane svjestan djela elektroničkog nasilja mora obavijestiti roditelje uključenih maloljetnika. Školski propisi i pakt o obrazovnoj suodgovornosti također bi trebali biti dopunjeni preporukama za ponašanja koja se tiču elektroničkog nasilja. Konačno, škole moraju u okviru svoje nezavisnosti promicati odgoj za svjesno korištenje interneta te prava i dužnosti vezanih uz njega.

Na kraju, važno je napomenuti da je postupak upozorenja predviđen za uhođenje (čl. 612-bis Kaznenog zakona) proširen i na elektroničko nasilje. Tako u slučaju uvrede (čl. 594. Kaznenog zakona), klevete (čl. 595. Kaznenog zakona), prijetnje (čl. 612. Kaznenog zakona), te nedopuštene obrade osobnih podataka (čl. 167. Privacy Code), počinjene putem interneta od strane maloljetnika starijih od 14 godina prema drugom maloljetniku, ako nije bilo pritužbe ili ako pritužba nije podnesena, primjenjuje se postupak opomene policijskog načelnika.

3. Irska:

U Irskoj, Ministarstvo obrazovanja definira zlostavljanje kao "neželjeno negativno ponašanje, verbalno, psihološko ili fizičko, koje provodi pojedinac ili grupa protiv druge osobe (ili osoba) i koje se ponavlja tijekom vremena". Štoviše, čin postavljanja jednokratne uvredljive ili štetne poruke na društvenu mrežu ili javni forum također se smatra zlostavljanjem ili elektroničkim nasiljem ako tu poruku mogu vidjeti ili ponoviti drugi ljudi.

Irski Odjel za obrazovanje proveo je širok raspon inicijativa i politika utemeljenih na istraživanju za rješavanje problema zlostavljanja u školama. Među tim inicijativama, nacionalni forum protiv zlostavljanja održan je 2012., što je dovelo do objave Akcijskog plana 2013. U ovom Akcijskom planu opisan je niz postupaka protiv zlostavljanja za osnovne i srednje škole u Irskoj. Nadalje, istaknuto je dvanaest ključnih aktivnosti za podršku školama u prevenciji i rješavanju vršnjačkog nasilja, kao i za podršku školama i učiteljima pružajući im okvir za djelovanje u borbi protiv vršnjačkog nasilja. Nažalost, određeni broj tih postupaka za radnje još nije proveden.

Nadalje, 2022. godine irska je vlada objavila Cineáltas ili Akcijski plan o zlostavljanju kako bi ažurirala nacionalni pristup rješavanju problema nasilja. Ovaj je Plan usklađen s četiri ključna područja Izjave o politici dobrobiti i Okvira za praksu (2019.) i usvaja perspektivu UNESCO-vog cjelovitog obrazovnog pristupa u vezi sa zlostavljanjem u školi. Četiri ključna principa Cineáltasa su prevencija (kroz stvaranje empatije i pružanje obuke koja pruža temelje za znanje, poštovanje, jednakost i uključenost), podrška (koja je opipljiva, ciljana i temelji se na neprekidnosti potreba koje pružaju okvir za zajednički rad školskih zajednica), nadzor, jer vidljivo vodstvo stvara pozitivna okruženja za djecu i mlade, i zajednica (izgradnjom inkluzivnih školskih zajednica koje su povezane s društvom i koje podržavaju i njeguju pozitivne odnose i partnerstva).

Kao posljedica toga, učitelji imaju veliku odgovornost u osuđivanju zlostavljanja, budući da oni predstavljaju prvo utočište za učenike. Osim toga, sve bi škole trebale imati politiku protiv zlostavljanja kao dio općeg kodeksa ponašanja. Unatoč tome, ako problem ne mogu riješiti članovi školskog osoblja, moguće je prijaviti problem zlostavljanja predsjedniku školskog upravnog odbora, koji je zakonski odgovoran, prema Zakonu o obrazovanju iz 1998., za organizaciju škole te ima dužnost brinuti se za svoje učenike i prijaviti svaki incident koji bi se mogao dogoditi. Štoviše, važno je spomenuti da Odjel za obrazovanje nema nikakve ovlasti istraživati pritužbe u vezi sa slučajevima zlostavljanja. Konačno, ozbiljni problemi zlostavljanja moraju se prijaviti Tusli iz Garde.

Niti u ovom slučaju, ne spominju se osobe s teškoćama u razvoju.

4. Hrvatska:

Što se tiče vršnjačkog i elektroničkog nasilja u Hrvatskoj, prije svega vrijedi spomenuti da 14% učenika ima suicidalne misli uzrokovane bilo kojom vrstom zlostavljanja, a 7% to pokušava svake godine. Štoviše, strah od zlostavljanja natjerao je oko 160.000 učenika da ostanu kod kuće umjesto da idu u školu. Stoga je država poduzela mjere za suzbijanje nasilničkog ponašanja. Zapravo, uspostavila je definiciju vršnjačkog nasilja, koja kaže da "zlostavljanje među djecom znači da jedno ili više djece kontinuirano i namjerno uznemirava, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može braniti". Nadalje, prema Protokolu o postupanju u slučaju zlostavljanja djece i mladih, zlostavljanje se definira kao „svako namjerno fizičko ili emocionalno zlostavljanje djece i mladih od strane njihovih vršnjaka s ciljem nanošenja štete, neovisno o tome gdje se događa“. Zlostavljanje se može razlikovati po vrsti, težini, intenzitetu i vremenskom razdoblju. Također, uključuje ponavljanje prema istom uzorku i odražava neravnotežu u moći.

Naime, hrvatski zakon raspoznaje nekoliko vrsta zlostavljanja. To uključuje fizičko zlostavljanje (udaranje nekoga, guranje, bacanje stvari na njega, šamaranje i sl.), psihičko i emocionalno zlostavljanje (ponavljajuće ogovaranje, nazivanje pogrdnim imenima, ismijavanje, zastrašivanje, ruganje, isključivanje djeteta od strane jednog ili više djece), seksualno zlostavljanje i elektroničko nasilje.

U hrvatskom zakonskom okviru jasno je navedeno da su u svim slučajevima nasilja među djecom u školi zaposlenici škole dužni postupati u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2004). Drugim riječima, škola je odgovorna za zlostavljanje koje se događa u njenom središtu i njenoj blizini. Stoga su učitelji i djelatnici škole dužni spriječiti i zaustaviti svaki oblik nasilja u školi te po potrebi surađivati s policijom. Štoviše, prema članku 132. Obiteljskog zakona (NN br. 103/15, 98/19) dužnost svakoga je prijaviti zlostavljanje koje se provodi nad djetetom u centru za socijalnu skrb, policijskoj postaji, ustanovi socijalne skrbi ili odgojno-obrazovnoj ustanovi. Svi oni su, prema Zakonu, dužni postupati po zaprimljenoj prijavi i međusobno surađivati.

Praktično učitelji imaju obvezu odmah zaustaviti nasilničko ponašanje učenika i razdvojiti ih, ali i pružiti pomoć i podršku učeniku koji je doživio nasilje te prijaviti ovaj nasilnički postupak ostalom školskom osoblju, uključujući i stručne suradnike škole, ravnatelja, itd. Nakon podnošenja ove prijave, odgovornost je svakog djelatnika škole poduzeti sve mjere kako bi se spriječile ovakve nasilne radnje i, u slučaju potrebe, prijaviti nasilničko ponašanje policiji. Dodatno, u slučaju da je zlostavljano dijete ozlijeđeno, djelatnici škole imaju obvezu pozvati hitnu pomoć kako bi mu pružili potrebnu skrb. Nadalje, prioritet se mora dati djetetovim potrebama i mentalnom zdravlju. Stoga mu je bitno osigurati siguran prostor za razgovor, što je prije moguće, kako bi ga se saslušalo i razmotrilo u ovom pitanju te, u slučaju potrebe, olakšala mogućnost razgovora sa psihologom ili stručnjakom za mentalno zdravlje kako bi se izbjeglo stvaranje traume. Također, nakon prijave nasilničkog ponašanja, dužnost je školskog osoblja obavijestiti roditelje ili zakonske skrbnike, i zlostavljanog djeteta i počinitelja, o tome što se dogodilo te surađivati s njima u provedbi najboljeg mogućeg rješenja. Naposljetku, također je ključno ispitati dijete ili djecu koja su počinila nasilne radnje kako bi im se ukazalo na težinu i nedopustivost njihovih postupaka, savjetovalo ih i potaknulo na promjenu takvog ponašanja te obratilo pozornost na sve probleme koje bi mogli imati, a koji su mogli dovesti do takvih ponašanja, kako bi im se pružila potrebna pomoć. U cijelom

ovom procesu od životne je važnosti sastaviti službenu zabilješku o svim poduzetim radnjama na rješavanju problema, kako bi se, na zahtjev, dostavila drugim nadležnim tijelima te o događaj prijavio Nastavničkom vijeće škole.

Na kraju, vrijedi reći da se ne spominju osobe s teškoćama u razvoju.

Bibliografija

Zlostavljanje među djecom. e-Građani. (n.d.)/. Preuzeto sa: https://gov.hr/en/bullying-among-children/792

Informacije za građane. (2022). Zlostavljanje u školama. Preuzeto sa: https://www.citizensinformation.ie/en/education/primary_and_post_primary_education/attendance_and_discipline_in_schools/bullying_in_schools_in_ireland.html

Vijeće Europe. (2017). Italija - cybernasilje . Preuzeto sa: https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/italy

Dankmeijer, P. (2020). Smjernice za kvalitetu politika protiv zlostavljanja u Europi: pregled i preporuke. Znalac semantike. Preuzeto sa: https://www.semanticscholar.org/paper/Quality-guidelines-for-antibullying-policies-in-A-Dankmeijer/300e1b94129534b2fe201591a601138d674094a3

El bullying en la legislación španjolska . El Rincon pravni. (2018). Preuzeto sa: https://elrinconlegal.com/el-bullying-en-la-legislacion-espanola/#:~:text=El%20art%C3%ADculo%20173.1%20castiga%20al,grave%20acoso%20contra%20la% 20v%C3%ADctima

Real Decreto 275/2007, de 23 de febrero , por el que se crea el Observatorio Estatal de la Convivencia Escolar. Agencija Estatal Boletín Službeni del Estado. (2007). Preuzeto sa: https://www.boe .es/eli/es/rd/2007/02/23/275

SGCTIE. (2022). Bienestar emocionalan en el ámbito educativo. SGCTIE | Ministerio de Educación y Formación profesionalna. Preuzeto sa: https://www.educacionyfp.gob.es/mc/sgctie/cooperacion-territorial/programas-cooperacion/bienestar-emocional.html

SGCTIE. (2022). Zvjezdarnica Estatal de la Convivencia Escolar. SGCTIE | Ministerio de Educación y Formación profesionalna. Preuzeto sa: https://www.educacionyfp.gob.es/mc/sgctie/convivencia-escolar/observatorio.html